

УДК 37.048.2(075)

Бурлаєнко Т. І.,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємництва та менеджменту Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», м. Київ (Україна)

ПЕДАГОГІЧНЕ ДОРАДНИЦТВО І КОНСАЛТИНГ В СУЧАСНІЙ ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛЬЩІ

Анотація. У статті розкрито особливості педагогічного дорадництва і консалтингу в сучасній освітній діяльності Польщі. Встановлено специфіку ролі консультування, яка застосовується до всіх осіб, що виконують дану функцію, незалежно від установи чи відомства та визначено кваліфікаційних критеріїв консультанта з професійної кар'єри. Визначено роль консультування і дорадництва у побудові професійної кар'єри протягом життя людини.

Ключові слова: консалтинг, дорадництво, професійна кар'єра, критерій, роль.

Tetiana Burlaienko

PEDAGOGICAL CONSULTING AND CONSULTING IN MODERN EDUCATIONAL SYSTEM OF POLAND

Abstract. The article reveals the features of pedagogical counseling and consulting in modern educational activities in Poland. The specifics of the role of counseling is established, which applies to all persons who perform this function, regardless of the institution or department and determines the qualification criteria of the consultant on professional career issues. The role of pedagogical counseling and consulting in building a professional career during a person's life is defined.

Keywords: consulting, pedagogical consultation, professional career, criteria, role.

Постановка проблеми. Необхідність забезпечити професійну консультаційну допомогу в зв'язку з нестійкістю і дестабілізацією сучасного світу, економічною глобалізацією та вільним рухом капіталів і людських ресурсів між країнами набуває актуальності у сучасному світі. Динамічний розвиток структур і консультативна діяльність виходять з необхідності професійної орієнтації та консультації з питань кар'єри, а не тільки під час шкільної освіти, а й протягом усього життя (lifelong learning); поява нових професій, які внесли свій вклад в розвиток різних освітніх шляхів і, таким чином, розширили сфери освіти; властивості вільного ринку, які відкрили

можливість самозайнятості; конкуренція, яка викликала потребу в придбанні нових знань і навичок, що призводить до ефективного пошуку роботи.

Органи, що здійснюють вище наведені завдання у Польщі є: Міністерство освіти і Міністерства праці та соціальної політики. Основні установи в рамках діяльності Міністерства освіти Польщі є психологічні консультаційні центри та осередки побудови кар'єри.

Послуги професійного дорадництва реалізуються публічними службами працевлаштування на рівні воєводства та повіту.

Кожен із секторів самостійно управляє своїми консультативними послугами та фінансування їх відбувається окремо, відповідно до Закону Польщі про сприяння зайнятості та установах ринку праці від 20 квітня 2004 р.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Консультація (від лат. *consultatio* – порада, розгляд) – порада спеціаліста або досвідченої людини з будь-якого питання. Іншими словами, надання інформаційних послуг.

У Великій психологічній енциклопедії консультація визначається як: 1) порада, роз'яснення спеціаліста із заданого питання; 2) один з різновидів навчальних занять – спілкування вчителя (викладача) з учнями (студентами) для поповнення знань; 3) бесіда спеціалістів з приводу проблеми, що хвилює клієнта; 4) заклад, що надає будь-якій людині спеціалізовану допомогу з різноманітних питань, або ж медичну, або оздоровчу [1]. М. Гуліна узагальнюючи розуміння консультування в різних сферах людської діяльності визначає даний феномен як «орієнтований на навчання процес між двома людьми, коли професійно компетентний в області релевантних... знань і навичок консультант сприяє клієнту за допомогою методів відповідно до його (клієнта) актуальних потреб і усередині контексту його (клієнта) загальної особистісної програми допомагає довідатися більше про самого себе, навчитися пов'язувати ці знання з більш реалістичними визначеними цілями так, щоб клієнт міг стати більш щасливим і більш продуктивним членом свого

суспільства» [1]. Беручи до уваги схожість різних визначень консультування, Р. Кочюнас виділив основні положення, які включає будь-яке з них:

- консультування допомагає людині обирати та діяти за власним розсудом;
- консультування допомагає навчатися новій поведінці;
- консультування сприяє розвитку особистості;
- в консультуванні акцентується відповідальність клієнта, тобто консультант створює умови для прийняття клієнтом самостійних рішень;
- основою консультування є «консультативна взаємодія» між консультантом та клієнтом заснована на філософії «клієнт-центричної» терапії [6].

Умовно уявлення різних авторів про консультування можна поділити на дві групи:

- консультування як взаємодія;
- консультування як вплив.

Специфіку соціально-педагогічного консультування розглядали такі вчені як: Л. Шипіцина (розглядала деякі аспекти консультування), Т. Андрєєва (висвітлювала основні аспекти консультування соціального-педагога), І. Дубровіна (досліджувала особливості ведення бесіди з неповнолітніми), та ін. Використання основних технік під час консультування розглядали: Г. Абрамова (висвітлювала основні аспекти консультування практичним психологом), Г. Бурменська (досліджувала особливості роботи психолога з школярами), А. Рузька (розглядала основні прийоми психологічного консультування) та ін.

Метою статті є визначення ролі консультування і дорадництва у побудові професійної кар'єри протягом життя людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Специфіка ролі консультування застосовується до всіх осіб, які виконують цю функцію, незалежно від установи чи відомства.

До кваліфікаційних критеріїв консультанта з професійної кар'єри відносяться наступні:

– професійним консультантом може бути людина, яка має психолого-педагогічну або соціологічну освіту, або володіє іншою спрямовуючою освітою також в області післядипломної освіти в сфері професійного консалтингу;

– нові освітні можливості дозволяють також особам, зацікавленим роботою на цій посаді отримати освіту у вищих навчальних закладах Польщі за напрямом: професійний консалтинг, дорадник, соціальний працівник. Професійний консультант надає допомогу особам різного віку у формі індивідуальних та групових професійних порад, що стосуються вибору професії, побудови кар'єри, професійної підготовки, враховуючи: психофізичні можливості, професійну і побутову ситуацію, потреби ринку зайнятості населення, можливості освітньої системи.

У процесі професійної орієнтації з питань кар'єри студентів і дорослих консультант використовує знання про світову конкуренцію, знання методик психологічного, педагогічного та соціологічного знання аналізу ринку праці; технічні засоби інформування та конектінгу майбутнього фахівця до ринку працевлаштування.

Специфіка професії полягає в тому, що професійний консультант з питань кар'єри повинен володіти широкими теоретичними знаннями з різних областей і дисциплін педагогіки, психології, менеджменту, соціальної роботи, управління трудовими ресурсами тощо; мати професійний досвід; особисту схильність до роботи з людьми, тобто володіти певними соціальними навичками.

До дорадників ставляться високі професійні психологічні вимоги, а саме: висока емоційна стійкість, терпіння і наполегливість, гнучкість, ініціативність, самостійність, незалежність та володіти певними вміннями, зокрема нав'язування міжособистісних контактів, подолання опору клієнтів щодо озвучення власних проблем; вміння контролювати негативні емоції в

міжособистісних відносинах; взаємодіяти з іншими клієнтами, колегами, зовнішніми установами; емпатія.

Професійні консультанти та дорадники беруть на себе соціально-моральну відповідальність за клієнтів та їх процесів прийняття рішень. Відповідальність консультанта – це результат професійної етики, яка складається з наступних елементів:

- розуміння себе і спосіб, в якому особисті характеристики і дії впливають на сприятливий контакт консультанта з клієнтом,
- свідомість власних можливостей і обмежень,
- безперервний розвиток в усіх галузях, пов'язаних з профорієнтацією,
- співпраця з установами і організаціями, що діють на ринку праці, зокрема, на місцевому рівні,
- просування високих професійних стандартів і хороші умови праці,
- надання актуальної та корисної інформації для тих, хто також допомагають клієнтам професійно,
- дотримання професійної таємниці щодо інформації, отриманої від клієнта;
- дотримання правил професійної етики.

Дорадництво не є психотерапією, наданням настанов чи співбесідою. Натомість є вона процесом пошуку шляхів для вирішення проблем з браком працевлаштування. Дорадник знаходить зв'язки між існуючими і потенційними кваліфікаціями для пошуку роботи та потребами набуття нових кваліфікацій та знань. R. Lamb говорив, що «дорадництво – це процес, в якому радник допомагає клієнту (потенційному апліканту) в досягненні кращого розуміння себе самого відносно середовища роботи, щоб уможливити йому реалістичний вибір або зміни зайнятості або досягнень відповідних коригувань професійної діяльності».

Тому профорієнтація є однією з форм професійної допомоги. Допомога може бути надана в різних місцях і за різних обставин, і може бути адресована

як окремим особам або групам осіб. Консультування може також включати в себе різні стратегії.

Послуги професійного консультування повинні бути зосереджені на трьох основних функціях:

а) профілактична – яка полягає в наданні правильної підтримки для того, щоб запобігти негативним наслідкам професійних проблем і ризиків, пов'язаних з нездатністю впоратися з проблемами в умовах навколишнього світу. Консультативна діяльність стосується інформації про виникаючі проблеми і шляхи їх подолання та підвищенні постійної невизначеності і відповідальності за прийняті рішення.

б) навчально-консультативна допомога в цій області спрямована на інформування, роз'яснення та оснащення людей з новими навичками щодо підвищення інформованості клієнтів про свої власні (дізнатися їх потенціал, в тому числі здатності, риси характеру, потреб і цінностей, професійних уподобань), від зовнішнього світу (його соціально-економічна і політична, ринок праці, освіта і працевлаштування, інформації про заняття);

в) терапевтична – яка поєднує в собі частково вище зазначені дії, для того, щоб полегшити впоратися з існуючими проблемами, труднощами реалізації через можливі причини існуючої проблеми. Ця функція може здійснюватися шляхом інтервенції у процес (наприклад: втрата роботи, професійне захворювання, нещасний випадок на виробництві).

Завдання професійного дорадника включають:

– збір, розробка та оновлення інформації про професії, шляхи отримання професійної кваліфікації та потреб ринку праці;

– надання інформації про існуючі навчальні заклади і актуальну поточну ситуацію на ринку праці;

– проведення різних заходів, пов'язаних з плануванням кар'єри і активного пошуку роботи;

- виконувати діагностику професійної придатності з використанням методів і методик психолого-педагогічних вимірювань;
- забезпечувати індивідуальну професійну консультацію фахівця на основі досліджень аплікантів, які мають обмеження у виборі професії або бажають перекваліфікуватися;
- передачі знань та інформації про конкуренцію, про можливості отримання кваліфікації союзи, ситуація на ринку праці у вигляді регулярних тренувань, нараду і консультації
  - підтримка співпраці з іншими установами та роботодавцями,
  - облік осіб, що звертаються за порадою.

На існування потреби надання послуг професійного дорадництва можуть вказувати наступні сигнали:

1. Вибір професії.

Клієнт: має видатні здібності в одній або декількох галузях але має труднощі при виборі професії; має обмежений досвід або взагалі немає досвіду в роботі, не має чітких інтересів, навичок або освіти, які могли б допомогти йому у визначенні відповідної професійної кар'єри; має психічні або фізичні обмеження, які потрібно враховувати при виборі професії; не бачать своїх власних навичок та інтересів або має конфлікт інтересів; працював у багатьох різних місцях, але жоден з виконуваних видів діяльності конкретно не зацікавив.

2. Неправильний вибір професії.

Клієнт: зробив помилковий вибір професії: наприклад, професія не відповідає кваліфікації; обрана посада не відповідає підготовці; не знаходить задоволення в професії, до якої був підготовлений і т. д.

3. Зміна професії.

Клієнт: необхідна зміна професії з огляду на зовнішні обставини внаслідок отримання додаткової освіти або перепідготовки; володіє досвідом,

який піддається різним змінам внаслідок технічного прогресу або взагалі зникає; має фізичні обмеження, які вимагають зміни професії.

4. Необхідність навчання.

Клієнт: мають потребу в навчанні і потребують допомоги в оцінці їх потреб щодо вибору відповідного професійного поля і типу навчання; зацікавлені в подальшому навчанні, але не можуть визначитися в професійній сфері; мають припинити навчання з непередбачених причин (наприклад, фінансових), але мають намір продовжувати його в інший спосіб і т. д.

5. Необхідність послуг інших установ.

Клієнт: потребує послуг інших установ, щоб збільшити свої шанси працевлаштування.

6. Професійна адаптація.

Клієнт: потрібна допомога в подоланні проблем, пов'язаних з адаптацією – знаходиться у відповідній професійній сфері зустрічає труднощі, пов'язані з мікрокліматом в даній установі, а не з професійними обов'язками; відношення людини до себе, що утруднює йому працевлаштування тому, що розпочато роботу вище або нижче своїх видимих можливостей або невідповідність винагородження за виконану роботу, або соціальних умов; втратив або залишив декілька місць роботи з огляду на конфлікти в організації та міжособистісні конфлікти; не бажає створювати обмежень, виникаючих через хворобу або неповноцінність; нещодавно покинув карний заклад; «відбито» бажання до працевлаштування; апатія.

7. Зміна місця роботи.

Клієнт: зацікавлений в роботі в іншому місці і потребує допомоги і створення правильного плану працевлаштування; потрібна допомога у визначенні того, які навички або інтереси можуть бути найкраще використовувати на новому робочому місці.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Враховуючи вище зазначене, можна сказати, що в Польщі, професійний

консультант одночасно є консультантом і радником, який приймає роль і професійного консультування до справ кар'єри, так і професіонал, який надає звичайні поради, підказки, інформацію, і той, хто керується альтруїзмом, рефлексією серця, людською солідарністю.

Професійний консультант може працювати в психолого-педагогічному кабінеті, бюро праці, агентстві зайнятості, школах, неурядових організаціях з реалізації програм і проектів по боротьбі з безробіттям, а також може звертатися до різних груп одержувачів.

Отже, в перспективі, становлення педагогічного дорадництва в Україні, враховуючи досвід Польщі, відповідає сучасним тенденціям світового розвитку консалтингу та спирається на багатий зарубіжний досвід з підготовки освітніх консультантів, коучів та ін., що здійснюється майже в кожному вищому педагогічному закладі провідних Європейських країн й впроваджується в освітній простір ближнього зарубіжжя.

Список використаних джерел:

1. Білошицька Т. Ю. Порівняльний аналіз психологічного та педагогічного консультування / Т. Ю. Білошицька // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2013. – Вип. 14. – С.73-78.
2. Большая психологическая энциклопедия. – М. : Эксмо, 2007. – 544 с.
3. Глэддинг С. Психологическое консультирование / С. Глэддинг. – [4-е изд.]. – СПб. : Питер, 2002. – 736 с.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
5. Гулина М. А. Основы индивидуального консультирования / М. А. Гулина. – СПб. : Изд-во СПбГУ, 2000. – 272 с.
6. Джордж Р. Консультування: теорія і практика / Джордж Р., Крістіану Т. – М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 253 с.

7. Дєдов Є. Г. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до менеджменту в соціальній роботі : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 / Є. Г. Дєдов. – Луганськ, 2009. – 360 с.

8. Дубровіна І. В. Шкільна психологічна служба / І. В. Дубровіна – К. : Педагогіка, 1991. – 232 с.

9. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога : навч. посіб. [для вищ. навч. закл.] / Завацька Л. М. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2008. – 240 с.

10. Кулікова А. Є. Підготовка соціальних працівників до роботи з дітьми та молоддю у вищих навчальних закладах Швеції : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 / А. Є. Кулікова. – Луганськ, 2009. – 250, с. 3

Матеріали подано в авторській редакції